

Formandsberetning 1999-2001

Efter selskabets generalforsamling på Diakonissestiftelsens kursuscenter fredag den 5. november 1999 (referat i Nyhedsbrev nr. 25, efterår 2000) konstituerede den valgte bestyrelse sig som følger: Formand Tim Jensen, næstformand Marianne Q. Fibiger, sekretær Mikael Aktor, kasserer Ingrid Müller, Mikael Rothstein og Oluf Schönbeck.

Bestyrelsen har i perioden afholdt 2 ordinære bestyrelsesmøder, og den har i "Nyt fra bestyrelsen" i Nyhedsbrev nr. 25, efterår 2000 og nr. 26, efterår 2001 løbende redegjort for dens arbejde i indeværende periode, et arbejde, der skal ses i forlængelse af den forrige 2-års periode med den samme bestyrelse og i forlængelse af formandsberetning og debat om denne på forrige generalforsamling i november 1999.

Det nationale arbejde

1. DAHRs Nyhedsbrev og hjemmeside

Bestyrelsen, med sekretæren Mikael Aktor som hovedansvarlig for en redaktion bestående M. Aktor, M. Rothstein og O. Schönbeck, har i perioden forsøgt at yderligere forbedre indhold og lay-out af Nyhedsbrev, og senest har vi desuden foretaget en ganske omfattende revision af vores hjemmeside samt forsøgsvis udsendt Nyhedsbrevet elektronisk til den del af vores medlemmer, der via emailadresser har kunnet modtage besked om det elektronisk udsendte Nyhedsbrev nr. 26. Bestyrelsen har ikke sat spørgsmålet om, hvorvidt vi fremover udelukkende skal udsende Nyhedsbrevet elektronisk eller ej, på som et punkt på dagsordenen for dette års generalforsamling. Vi indstiller imidlertid til generalforsamlingen at den i forbindelse med diskussionen af denne formandsberetning fremkommer med en tilkendegivelse desangående. Det er især den økonomiske situation, der kan friste til også fremover udelukkende at udsende Nyhedsbrevet elektronisk, men også et ønske om at rationalisere og minimere bestyrelsens arbejde med kopiering, trykning og udsendelse af papirversion spiller ind. Heroverfor står de argumenter, der knytter sig til de mange fordele ved at få tilsendt en handy og også æstetisk set ganske behagelig tryksag, og det kan i den forbindelse nævnes, at bl.a. vores nordiske kolleger har udtrykt deres misundelse og beundring for netop vores Nyhedsbrev. I forbindelse med især Mikael Aktors arbejde med hjemmesiden skal der rettes en stor tak til samme Aktor, der har taget sig tid til at dyrke den og forbedre den, men også Filosofisk Institut og Center for Religionsstudier, SDU skal have tak for hjælp til arbejdet. Samtidig skal Institut for Religionshistorie KUA endnu en gang have tak for den gode vilje, der blev udvist også i forbindelse med udsendelsen af nr. 25.

Hjemmesiden har fået delvist nyt design, og vi mener den også på indholdssiden er blevet væsentligt forbedret, så den i højere grad end tidligere kan fungere som det letteste og hurtigste kommunikationsmiddel mellem bestyrelse og medlemmer. Kravene til hurtig og effektiv kommunikation er steget siden vi oprettede hjemmesiden, også fordi vi nu ikke kun er forpligtet på at kommunikere meddelelser fra IAHR, men også fra EASR.

2. Ekspertregister

I 1999, Nyhedsbrev nr. 23, opfordrede vi medlemmerne til at tilmelde sig et register over religionsforskere i Danmark. Det var vores intention, at et sådant lagt ud på hjemmesiden kunne bruges af undervisningsinstitutioner, foreninger, journalister m.fl., når man ønskede ekspertkommentarer, foredrag el. lign.

Som tidligere meddelt var der så godt som ingen, der tilmeldte sig. Da formanden i maj måned 2000 skulle til Krakow og havde brug for en hurtig oversigt over kollegernes arbejde og derfor henvendte sig per mail, kom der lidt flere tilbagemeldinger, men stadig ikke tilstrækkeligt til at det ville være passende at lægge dem ud på nettet.

Senest har vi på baggrund af begivenhederne den 11. september 2001 og mediernes stigende fokus på religion endnu engang opfordret medlemmerne til at tilmelde sig et "ekspert-register". Denne gang har vi modtaget lidt flere svar, måske fordi det har været lettere at returnere svaret elektronisk, og vi vil nu se, om vi har så mange, at vi - med de impliceredes velsignelse - kan lægge oplysningerne ud på nettet og sende dem til medierne. Vi overvejer samtidig at supplere listen med henvisninger til andre forskere, der også arbejder med religion på en måde, der måtte være relevant for medierne.

I samme forbindelse kan det nævnes, at vi løbende har drøftet om DAHR kunne/skulle påtage sig en mere udfarende rolle i forhold til de offentlige debatter, der involverer religion og ikke sjældent også diverse opfattelser af og holdninger til religion. Vi har som bekendt været tilbageholdende, også i Lindtner-sagen, fordi vi ikke mener at have mandat og opbakning til sligt. Ikke desto mindre har vi i kølvandet på de seneste begivenheder drøftet muligheden af nok så beskeden samlet henvendelse til medlemmer og medier. Den kunne have været i stil med den, som AAR udsendte den 19.9.01 til medlemmer. Her opfordres medlemmer til at medvirke til kritisk refleksion og analyse og påtage sig et ansvar for modarbejdelse af religiøs og etnisk diskrimination, gennem undervisning og ved at stille sig til rådighed for medierne, som samtidig henvises til AAR mhp ekspertbistand.

3. Faglige aktiviteter, møder, publikationer m.v.

Den siddende bestyrelse prioriterede som tidligere berettet ved sin tiltræden i 1997 arbejdet på hjemmefronten, men som det er fremgået af både Nyt fra bestyrelsen og formandens beretning til generalforsamlingen i 1999, har vi ikke været helt tilfredse med indsatsen netop på dette område, også selv om både arbejdet med Nyhedsbrev og hjemmeside naturligvis udgør to sider af denne samme sag. Samtidig har vi i dialogen med medlemmerne, dels på generalforsamling i 1999 og dels på medlemsmøde i Århus i december 2000, fået en ganske klar melding: Vores, dvs. bestyrelsens og DAHR's aktivitetsniveau var passende. Der var næppe plads til mange flere konferencer, symposier m.v. i et miljø, hvor manglende opslutning til fx et årsmøde, ikke skal ses som tegn på manglende interesse eller et visnende religionsfagligt miljø, men tværtimod som et tegn på at religionsforskningen blomstrer takket være levende miljøer blandt både studerende og ansatte på de tre universiteter. Mens der altså på generalforsamlingen i 1997 på Molslaboratoriet blev givet udtryk for et ønske om, at bestyrelsen vitterlig og i henhold til vedtægterne afholdt årsmøde hvert år, så blev det på den næste generalforsamling klart, at der var flertal for, at vi ikke tog dette helt bogstaveligt, og vedtægterne blev da også ændret netop på dette punkt, således at § 4 nu blot siger at vi "så vidt muligt skal afholde mindst eet årligt symposium eller anden mødevirksomhed", en passus, der også dækker over støtte til afholdelse af møder i andet regi end DAHR i snæver forstand. Medlemmerne vil fortsat gerne have lejlighed til at mødes i DAHR-regi, men de fleste mener, at fx årsmøde i DAHR-regi mest passende afholdes ikke hvert år, men hvert andet år, dvs. gerne samtidig med vores generalforsamling hvert andet år.

Dette har bestyrelsen taget ad notam, og derfor har vi ikke forsøgt at arrangere årsmøde i fjor, men i stedet valgt at støtte andre arrangementer, i dette tilfælde et symposium om "Religionsvidenskabelige tabuer" - arrangeret af de studerende ved Inst. f. Rel. videnskab i Århus 30. november-1. december (hvor vi afholdt medlemsmøde), samt et arrangement "Faglighed og/eller dannelse", arr. af Religionshistorisk Forening, DAHR og Institut for Religionshistorie i København 9. november 2000.

Når dertil lægges de mange andre arrangementer, inkl. de 3 religionsvidenskabelige foredragsforeningers kontinuerlige foredrag, samt arrangementer i udlandet, taler meget for rigtigheden af formandens afsluttende bemærkninger i 1999: "Vore kolleger og medlemmer er ganske enkelt konstant så optaget af både den daglige undervisning, administration og forskning (...) samt et væld af andre arrangementer i ind- og udland, at DAHR må og skal glide i baggrunden. Den ene konference efter den anden, nye publikationer, publikationsserier og tidsskrifter ser dagens lys, og antallet studerende er ikke ligefrem voldsomt faldende.

Hvis DAHR har problemer, skyldes det måske, at dansk religionshistorisk forskning blomstrer som aldrig før og på flere forskellige måder, og at nogle af de aktiviteter DAHR i sin tid var udset til at stå for og igangsætte arrangeres bedre af mange andre og sker helt "af sig selv".

Når det gælder publikationer, så er det klart, at DAHR gerne spillede en aktiv rolle også på dette område, men igen gælder at meget har ændret sig siden DAHRs tilblivelse i 1982. Vi har foruden de 2 tidsskrifter numere en eller rettere 2 skriftserier, der ganske vist udgives i Århus, men i et samarbejde med de andre religionsvidenskabelige institutter og centre, og publikationer fra symposier, helt eller delvist støttet af DAHR, har da også set dagens lys de senere år.

Som det fremgår af det seneste Nyhedsbrev, har bestyrelsen besluttet at fejre selskabets 20-år ikke med et symposium, men med en udgivelse, nærmere bestemt en bog i 2 bind om religionsvidenskabens forskningshistorie, som formanden tidligere havde drøftet med Tove Tybjerg og Armin Geertz. Ifølge de foreløbige planer, skulle denne publikations første bind omfatte den ældre forskningshistorie (begyndelses- afslutningsdato for denne periode er ikke endeligt fastlagt, men den strækker sig sagtens frem mod 1950), mens det andet bind skulle omfatte den nyere og nyeste tids mange forskellige bidrag til religionsvidenskabelig forskning. Efter planen skulle bind 1 forfattes af een forfatter (Tove Tybjerg har erklæret sig rede), mens bind 2 skulle forfattes af et team af danske religionsforskere, hver med deres kapitel om et eller flere væsentlige bidrag.

Hvis indeværende generalforsamling kan bifalde dette, vil formanden snarest mødes med Tove Tybjerg og Armin Geertz mhp at komme videre med sagen, og der vil derefter hurtigst blive rettet henvendelse til kolleger, der kunne tænkes at ville bidrage til denne publikation, som vi mener der er behov for, ikke mindst i den daglige undervisning på de 3 universiteter. Bogen vil ganske vist ikke kunne udkomme i jubilæumsåret, men bestyrelsen finder ikke dette afgørende. Det afgørende er at arbejdet kommer igang og publikationen bliver en realitet i løbet af de nærmeste 2 år. Der er tidligere blevet forhandlet med Gyldendals undervisningsafdeling om sagen, men vi er ikke bundet af nogen aftale, og vi modtager gerne tilbud fra anden side.

Denne plan behøver selvsagt ikke forhindre os i at fejre jubilæet på anden vis, fx gennem et årsmøde, hvor vi overnatter og spiser sammen, men vi mener ikke det samlede program og DAHRs økonomi kan bære et værtskab for fx en international konference. Det skal i den forbindelse nævnes, at der i juli-august afholdes ritual-konference i NORREL-regi i Åbo samt 12.-13. september konference i Paris i EASR-regi, og vi har også fået indtryk af, at man i Århus planlægger en konference om ritualer, ligesom vi ved at der er mange andre konferencer, gæsteforelæsninger etc. som vi løbende forsøger at orientere om på hjemmesiden.

4. Det faglige miljø og samarbejde - og DAHR.

Som sagt er bestyrelsen af den overbevisning, at det religionsvidenskabelige miljø fortsat trives godt. Vi har siden begyndelsen af 80'erne, altså samtidig med DAHRs tilblivelse, oplevet en støt stigende, på grænsen til eksplosiv, offentlig interesse for vores emneområde og ikke kun det stigende studentertal, men også mediernes brug af eksperter hentet fra religionsvidenskaben, vidner om at interessen for

religion også har medført en stigende interesse for vores fag og dets tilgange til religion.

Vi har ikke det eksakte tal på, hvor mange VIP'er og DVIP'er der ansat på de tre religionsvidenskabelige institutter og det samlede antal studerende på grunduddannelse, sidefag og kandidatuddannelse kender vi heller ikke. Eet er sikkert: Der er mange, mange flere af både ansatte og studerende end i begyndelsen af 80'erne, og det skyldes som sagt ikke kun generelle tendenser til at søge mod Humaniora og universitetet.

Den sociale, politiske, kulturelle og religiøse udvikling de seneste år (globalisering, indvandrere og flygtninge, udviklingen frem mod et mere flerreligiøst samfund) har bidraget til den positive udvikling i studentertal og antal ansatte, men også til faglig nytænkning, der har sat sig spor i både forskning og undervisning. Kravet om at vi skal tilbyde vores viden til et bredere udsnit af befolkningen har virket ikke kun pædagogisk men også fagligt berigende.

Selv om det seneste år har budt på et svagt faldende antal ansøgere til vores uddannelser og en opbremsning i ansættelser, forhold, der foruden meget andet kan skyldes en opbremsning i den voksende interesse for vores emne eller den faglige tilgang til det, så ser bestyrelsen ikke desto mindre optimistisk på udviklingen de næste år. Samtidig er det vores fornemmelse, at de religionsfaglige miljøer ikke desto mindre kunne tabe pusten, hvis studenteroptaget fortsatte med at stige samtidig med at de økonomiske vilkår ikke just ser ud til at forbedres. Øget administration, øget undervisningsbyrde og stærkt stigende krav til at vi finder på noget nyt, på noget der sælger, ud af huset kurser etc kan være meget inspirerende og befordre faglig nytænkning, men det kan også blive en hindring for forskning og forskningsbaseret undervisning. Kravet om stå-produktion og en stærkt stigende stå-produktion er kun af det gode.

Een af de farer, som vi i bestyrelsen har ment at kunne ane, ligger i kravet til vores faglige miljøer og institutter om profilering og indtjening - krav som kan komme på tværs af andre bestræbelser på samarbejde universiteterne imellem. Derfor fremgik det også af det seneste nyhedsbrev, at bestyrelsen havde drøftet DAHRs mulige rolle, når det gælder samarbejde insitutterne imellem. Kan og skal DAHR, der også skal og må respektere institutternes autonomi, spille en mere aktiv rolle mhp samarbejde, hvad enten det gælder samarbejde om forskerskole, nye masteruddannelser el. lign.?
Endvidere:

Kan og skal DAHR forsøge at spille en rolle, når det gælder udviklingen af også det religionsfaglige miljø uden for universiteterne, fx gennem deltagelse i debatter om folkeskolens og seminariernes religionsfag, forslag om alternativer til gymnasiets religionsfag, kernefaglighed etc. Har DAHR en stemme i disse sammenhænge, ønsker medlemmerne at DAHR taler eller tier? Hvor langt kan, skal og må vi strække definitionen af "varetage fagets interesser på nationalt plan", dvs. selskabets formål?

Det internationale arbejde

1. IAHR

Meddelelser fra IAHR blev bragt i Nyhedsbrev nr. 25, hvor Nyt fra bestyrelsen også omhandlede IAHRs verdenskongres i Durban august 2000, hvor flere danske forskere og DAHR-medlemmer deltog aktivt både i de fagpolitiske og faglige forhandlinger og fora. Derfor skal der her ikke gøres meget mere ud af dette. Dog skal det nævnes, at IAHR har fået ny hjemmeside (www.iahr.dk) og at det er IAHRs generalsekretær, Armin Geertz, der bestyrer siden. Medlemmerne opfordres til med jævne mellemrum at klikke sig ind på siden. Samtidig kan det også nævnes, at IAHRs næste møde i den internationale kommitte, hvor alle medlemslande er repræsenteret med to personer, er bestemt til at finde sted i Bergen i Norge i 2003. Den næste verdenskongres finder som tidligere nævnt sted i Tokyo i

2005.

2. EASR

Også når det gælder EASR er medlemmerne blevet løbende orienteret i Nyt fra bestyrelsen. Derfor kan også dette punkt gøres relativt kort: EASR har i løbet af det første år siden stiftelsen i Krakow i maj 2000 etableret sig som det eneste religionsvidenskabelige selskab i Europa, dvs. at prof. Ternes' EuroAss er så godt som stendød, om ikke officielt, så realiter. EASR har nu 14 medlemmer (DVRG, den tyske forening har sidst i september bekræftet sit fulde medlemskab og det belgisk-luxemborgensiske selskab har netop her den 25. 10. meldt sig ind), og det forventes at Rumænien og Ukraine slutter sig til snarest, således at den østeuropæiske opbakning bliver endnu større. EASR afholdt sin første konference og generalforsamling i Cambridge i september d.å. og begge parter, dvs. både de ikke-britiske deltagere (heraf flere fra Danmark og DAHR) og de britiske gav udtryk for tilfredshed med mødet, der ikke lod sig afbryde af begivenhederne den 11. september, på konferencens 2. dag, på dagen og tidspunktet for EASRs første generalforsamling. Som et kuriosum kan det i den forbindelse nævnes, at ingen fra nogen talerstol, hverken i forbindelse med foredrag, generalforsamling eller afsluttende debat, nævnte begivenhederne og reflekterede over de tilstedeværende selskabers og medlemmers mulige roller og forpligtelser i denne situation. Rapporterne fra præsidenten, Giulia Gasparro og fra generalsekretæren, Tim Jensen, kan læses i deres fulde ordlyd på EASRs hjemmeside (www.easr.de), og sammested finder man også referat fra generalforsamlingen, skrevet af Marianne Q. Fibiger, der af bestyrelsen er udpeget til at være DAHRs repræsentant i EASR bestyrelse, der jo består af såkaldte designated officers samt en repræsentant fra hvert af de nationale selskaber.

EASRs økonomi er ikke den bedste, men det aktuelle underskud forventes snart vent til et beskedent overskud, bl.a. fordi Donnerska Institutet har stillet et støttebidrag i udsigt.

Planen for de næste års konferencer og tilhørende generalforsamlinger er som følger: September 2002 Paris, 2003 Bergen (samtidig med IAHRs møde og konference), Spanien (Santander) 2004. På et møde som EASRs generalsekretær Tim Jensen holdt med sekretæren i det franske selskab (Societe Ernest Renan) i Paris for nylig blev det klart, at franskmændene gerne ser et tema om monoteistisk religion, men også at temaet skal bredes ud så det ikke kun har interesse for forskere, der arbejder historisk-filologisk med dette emne. Temaerne for de efterfølgende konferencer er ikke fastsat, men nordmændene har luftet et forslag til tema: Religion og religionsforskning set på baggrund af globalisering og lokalisering.

3. NORREL

Også vedrørende NORREL blev der orienteret grundigt i seneste Nyhedsbrev. NORREL fik nye vedtægter på et møde i Århus i december 2000, og styrelsen fik lejlighed til at mødes igen i Åbo i august 2001, hvor man enedes om i samarbejde med Donnerska Institutet at arrangere konference om ritualer og ritualstudier i Åbo i august 2002. Formanden, der også p.t. er ordførende i NORREL, kontaktede forud for beslutningen om denne konference DAHRs næstformand, Marianne Q. Fibiger mhp at undgå at NORREL-konferencen kolliderer med planer om et ritualeseminar i Århus. I øvrigt kan det nævnes, at svenskerne er på vej med en publikation om ritualstudier, at Tim Jensen drøftede muligheder for et fællesnordisk komparativt projekt om flygtninges og indvandreres religioner i de nordiske lande, at Temenos forhåbentlig snart udkommer med et dobbeltnummer, at Donnerska lovede at støtte NORREL økonomisk og at NORREL ikke for nærværende vil påtage sig arrangement af ph.d.-kurser med mindre man får henvendelser desangående fra ph.d.-ansvarlige i et eller flere af de nordiske

lande.

4. Medlemstal og økonomi

Rekrutteringen af nye medlemmer er heller ikke i denne periode forløbet helt, som vi kunne have ønsket. Bestyrelsen må atter engang indrømme, at den kunne have gjort mere i denne sag og kan kun opfordre den kommende bestyrelse til at få gjort noget effektivt for at udvide medlemskaben i henhold til de nye vedtægter. Vi har p.t. ca. 74 medlemmer, og de nye der er kommet til skal hermed hilses velkommen. Bestyrelsen håber vi kan få gavn af hinanden.

Selskabets økonomi er næste punkt på dagsordenen, men som det vil blive klart, så kører den kun lige akkurat rundt, hvilket jo har været medvirkende til vores disposition vedr. det elektroniske nyhedsbrevet. Samtidig har vi accepteret medlemskab af EASR, et medlemsskab, der er ensbetydende med at vi skal betale 2 Euro per medlem til EASR årligt, ligesom vi skal stå for og bekoste udsendelse af meddelelser, evt. valgmateriale etc. på vegne af EASR.

Bestyrelsen vil derfor foreslå en kontingentforhøjelse, så kontingentet for den næste 2-årsperiode er på kr. 300,- pr. år for alle medlemmer, der er enten VIP'er eller DVIP'er, mens det for studerende er på kr. 150,-. Dette vil give os mulighed for at sende det nødvendige ud per post, ligesom det forhåbentlig vil give det nok så beskedne overskud, der sikrer bestyrelsen og DAHR en smule større råderum.

5. Andet

I forrige formandsberetning kunne vi konstatere, at dansk og nordisk religionsforskning havde mistet flere prominente forskere, Arild Hvidtfeldt og Jan Bergman, og i indeværende periode har vi så mistet Halfdan Siiger.

På trods af en noget mere anstrengt økonomi på universiteterne og institutterne er der imidlertid blevet plads til at ansætte nye folk, både som adjunkter og lektorer, ligesom man både i Århus og København har produceret et antal ph.d.-kandidater.

Landets nr. 2 professorat skulle efter planen have været besat ved SDU, Odense, Center for Religionsstudier, men af forskellige grunde, senest økonomiske, er det blevet udskudt. Det forventes dog besat pr. 1.8. 2003.

Til gengæld kan vi så glæde os over, at lektor Per Bilde er blevet kaldet til professor i Århus.

Dansk religionsforskning er fortsat stærkt repræsenteret i det kirkeministerielle rådgivende udvalg vedr. vielsesbemyndigelse/godkendte trossamfund, og at Margit Warburg er indtrådt i udvalget i stedet for Ole Riis.

Endelig kan det nævnes, at København fejrede 100 års jubilæet for E.Lehmanns tiltrædelse som docent ved Københavns Universitet og dermed for faget religionshistorie i Danmark ved en konference i oktober 2000. I 2002 fejrer Center for Religionsstudier, SDU, Odense sin 20-års fødselsdag med en konference om Menneskerettigheder, demokrati og religion 4.-5.april - og så kan også DAHR altså fejre sit 20-års jubilæum i 2002.

Dansk religionshistorisk og - videnskabelig forskning er således både nationalt og lokalt ved at nå op i alderen. Forhåbentlig kan DAHR medvirke til at dansk religionshistorisk forskning "may stay forever young" samtidig med at de vundne erfaringer hjælper med at undgå alt for mange af de fejltrin, der også hører ungdommen til. Bestyrelsen er - i højere grad end for 2 år siden - overbeviste om, at DAHR fortsat har en rolle at spille som een af flere platforme til fremme af dansk religionsvidenskabelig forskning.

Tim Jensen

pbv
Oktober 2001